

**ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางและกลไกการกำกับดูแล
ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนที่เหมาะสมของไทย**

ความเป็นมา

สืบเนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. ๒๕๕๗ มาตรา ๒๗(๙) กำหนดให้มี “สภาปฏิรูปแห่งชาติ” ทำหน้าที่ศึกษาและเสนอแนะเพื่อให้เกิดการปฏิรูปในด้านสื่อมวลชน โดยมีคณะกรรมการปฏิรูปการสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งต่อมา คณะกรรมการปฏิรูปการสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้กำหนดวาระการปฏิรูปไว้ ๓ ประการ คือ

๑. วาระการกำกับดูแลสื่อ เพื่อเร่งพัฒนาโครงสร้างและกลไกกำกับดูแลสื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งการกำกับดูแลกันเองด้านจริยธรรมของสื่อวิชาชีพ การกำกับดูแลโดยภาคประชาชน และการกำกับดูแลโดยหน่วยงานที่มีอำนาจทางกฎหมาย
๒. วาระสิทธิเสรีภาพสื่อบนความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อจัดให้มีระบบที่ประกันสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนและเร่งให้มีกลไกที่จะพัฒนาจิตสำนึกเสรีภาพบนความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อวิชาชีพ ในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารและนำเสนออย่างถูกต้อง ครบถ้วน รอบด้าน สร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน รวมถึง ยอมรับการตรวจสอบกันเองและการตรวจสอบจากสาธารณะ
๓. วาระการป้องกันการแทรกแซงสื่อ เพื่อเร่งพัฒนาระบบที่เป็นหลักประกันความเป็นอิสระของสื่อมวลชนจากการถูกรวบงำและแทรกแซงจากอำนาจรัฐและทุน เพื่อให้สื่อมวลชนสามารถเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะได้อย่างอิสระและเพื่อประโยชน์ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนรวมถึงระบบส่งเสริมสวัสดิภาพ สวัสดิการในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนเพื่อให้สื่อเข้มแข็งและพึ่งตัวเองได้

คณะทำงานสื่อเพื่อการปฏิรูป ประกอบไปด้วยตัวแทนของ องค์การวิชาชีพสื่อ ๔ องค์กร ได้แก่ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ในฐานะองค์กรที่มีบทบาทในการกำกับดูแลกันเองของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนมาอย่างต่อเนื่อง และมีสมาชิกเป็นหน่วยงานและผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อมวลชนที่อาจได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกำหนดวาระการปฏิรูปทั้ง ๓ ประการของคณะกรรมการปฏิรูปการสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ ร่วมกับเครือข่ายภาคประชาชน จึงได้มอบหมายให้ศูนย์ศึกษาจริยธรรม กฎหมายและนโยบายสื่อมวลชน สถาบันอิศรา จัดทำข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับแนวทางและกลไกการกำกับดูแลผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนที่เหมาะสมของไทย เพื่อประกอบการพิจารณาการจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดการปฏิรูปใน

ด้านสื่อสารมวลชนของสภาปฏิรูปมีแนวทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยและภูมิทัศน์ของสื่อไทยในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

เพื่อให้สอดคล้องกับวาระที่คณะกรรมการปฏิรูปการสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบุว่า ที่ต้องมีการเร่งพัฒนาโครงสร้างและกลไกกำกับดูแลสื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งการกำกับดูแลตนเองด้านจริยธรรมของสื่อวิชาชีพ การกำกับดูแลโดยภาคประชาชน และการกำกับดูแลโดยหน่วยงานที่มีอำนาจทางกฎหมาย คณะทำงานสื่อเพื่อการปฏิรูป จึงมีข้อสรุปว่า

“ประเทศไทยจะต้องมีการออกแบบกลไกการกำกับดูแลสื่อที่เป็นระบบเพื่อกำกับดูแลด้านจริยธรรมสื่อมวลชนให้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ โดยการออกแบบกลไกการกำกับดูแลที่จะเกิดขึ้นนี้จะต้องสามารถสะท้อนการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆในสังคมที่ครบถ้วนรอบด้าน คำนึงถึงการคุ้มครองเสรีภาพของสื่อมวลชนไปพร้อมๆกับเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน ควบคู่ไปกับความเข้าใจในบริบทความเป็นไปของการรวมกลุ่มเพื่อกำกับดูแลตนเองของสื่อมวลชนที่เกิดขึ้นมาแล้วในช่วงระยะเวลาหนึ่งประกอบด้วย เพราะความเข้าใจในบริบทดังกล่าวจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การออกแบบกลไกการกำกับดูแลที่จะเกิดขึ้นนี้ประสบความสำเร็จได้ กล่าวคือ จะต้องเป็นการออกแบบกลไกที่คำนึงถึงสภาวะแวดล้อมปัจจุบันและสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเชื่อมต่อกับอนาคตอย่างเหมาะสมได้ในที่สุด”

คณะทำงานสื่อเพื่อการปฏิรูป จึงขอเสนอแนวทางในการกำกับดูแลสื่อ เพื่อให้องค์กรสื่อมีความรับผิดชอบมากขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบจริยธรรม ดังนี้

๑. กลไกการกำกับดูแลขั้นที่ ๑

มีกลไกและกระบวนการ (Ombudsman) ในการกำกับดูแลด้านจริยธรรมภายในขององค์กรสื่อทุกองค์กร

๑.๑ จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อ ประกอบด้วย

ก. ข้อตกลงสภาพการจ้าง

ข. บัตรแสดงตนที่ระบุตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ประกอบวิชาชีพในสังกัด

การจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบตัวบุคคลและจำนวนคนที่เข้ามาอยู่ภายใต้การกำกับดูแล และเพื่อทำให้การกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และการสังกัดองค์กรสื่อจะทำให้ผู้ประกอบการวิชาชีพได้รับการยอมรับว่าเป็นมืออาชีพ ทำให้มีความแตกต่างจากการสื่อสารโดยทั่วไปด้วยการบังคับใช้มาตรฐานจริยธรรมที่จะเป็นหลักประกันที่จะทำให้ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อได้รับความเชื่อมั่นเชื่อถือ

๑.๒ จัดทำมาตรฐานจริยธรรมเพื่อใช้เป็นหลักการและแนวปฏิบัติขององค์กร (Code of Ethics & Conduct) ที่เหมาะสม สอดคล้องเป็นที่ยอมรับร่วมกันของผู้ประกอบวิชาชีพและเจ้าขององค์กรสื่อ

๑.๓ แต่งตั้งคณะกรรมการจริยธรรมขององค์กรที่เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมกับภาคประชาสังคมต่างๆ (จำนวนของคณะกรรมการอาจยืดหยุ่นตามความสามารถขององค์กร)

๑.๔ จัดทำข้อบังคับและกระบวนการพิจารณาเรื่องร้องเรียน พร้อมบทลงโทษและการเยียวยา

๒. กลไกการกำกับดูแล ชั้นที่ ๒

ควรมี “สภาวิชาชีพ” เพื่อเป็นหน่วยงานกลางทำหน้าที่กำกับดูแลผู้ประกอบวิชาชีพ สื่อมวลชนให้อยู่ภายใต้มาตรฐานจริยธรรมเดียวกัน แต่ความเป็น “สภาวิชาชีพสื่อมวลชน” นี้จะมีลักษณะที่แตกต่างจากสภาวิชาชีพที่มีการจัดตั้งตามกฎหมายอื่น กล่าวคือ เป็นองค์กรวิชาชีพที่ไม่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของฝ่ายปกครอง เพื่อป้องกันการแทรกแซงจากกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทั้งจากรัฐ ทูน และการเมือง ทั้งนี้สภาบังคับขั้นต้นสุดท้ายอาจต้องสร้างช่องทางให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดคำวินิจฉัยด้วย

กำหนดให้ “องค์กรสื่อ” ต้องเป็นสมาชิกของสภาวิชาชีพอย่างน้อยแห่งใดแห่งหนึ่งด้วยระบบสมัครใจ

สภาวิชาชีพควรบทบาทและหน้าที่คุ้มครองประโยชน์สาธารณะ (ผู้บริโภค) พร้อมๆกับการปกป้องเสรีภาพของสื่อมวลชนบนพื้นฐานความรับผิดชอบและควรมีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ

๒.๑ ส่งเสริม สนับสนุนและกำกับดูแลให้ผู้ประกอบวิชาชีพปฏิบัติงานภายใต้มาตรฐานจริยธรรมแห่งวิชาชีพที่องค์กรประกาศกำหนด

๒.๒ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนควบคู่ไปกับความรับผิดชอบต่อสังคม และคุ้มครองสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายของประชาชน รวมถึงการป้องกันมิให้เกิดการกระทำที่ไม่เป็นธรรมแก่ผู้รับข้อมูลข่าวสาร

๒.๓ พิจารณาเรื่องร้องเรียนในกรณีที่คำวินิจฉัยขององค์กรสื่อไม่ได้รับการปฏิบัติตาม

๒.๔ ส่งเสริมและพัฒนามาตรฐานจริยธรรมขององค์กรสื่อให้มีความครบถ้วนครอบคลุมทุกด้านและสอดคล้องกับพัฒนาการความก้าวหน้าของเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง

๒.๕ ส่งเสริมความสามัคคีและผดุงรักษาไว้ซึ่งเกียรติศักดิ์ของผู้ประกอบวิชาชีพ

๒.๖ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันสื่อ และให้ความสำคัญกับการติดตามตรวจสอบการทำงานของสื่อ

นอกจากนี้การเกิดขึ้นหรือการจัดตั้งสภาวิชาชีพในแนวทางนี้อาจเป็นไปได้ว่าจะมีการรวมกลุ่ม และเกิดการจัดตั้งสภาวิชาชีพขึ้นหลายสภาวิชาชีพ

เพื่อส่งเสริมกลไกการกำกับดูแลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงมีแนวทางการสนับสนุนให้เกิด การรวมกลุ่มของผู้บริหาร หรือผู้ประกอบการด้านสื่อสารมวลชนในรูปแบบ “สภาวิชาชีพผู้ประกอบการ ธุรกิจสื่อ” เพื่อเป็นช่องทางในการแสดงความรับผิดชอบต่อเจ้าของสื่อต่อผู้บริโภค และการคุ้มครอง ความเป็นอิสระของผู้ประกอบการธุรกิจสื่อได้อีกช่องทางหนึ่งด้วย